

Sygn. akt II PK 410/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSA Marek Procek

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa B. D.
przeciwko T. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
o ryczałt za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 8 marca 2017 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 21 maja 2015 r., sygn. akt XXI Pa .../14,

1) oddala skargę kasacyjną,

**2) zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1200 (jeden
tysiąc dwieście) złotych tytułem kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Powód B. D. domagał się zasądzenia na jego rzecz od pozwanej T. Sp. z o.o. w W. zapłaty, szczegółowo określonych w pozwie, kwot tytułem ryczałtów za noclegi wraz z ustawowymi odsetkami.

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 11 czerwca 2014 r. oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód był zatrudniony w pozwanej Spółce na podstawie zawartej w dniu 4 kwietnia 2012 r. umowy o pracę na okres próbny od dnia 4 kwietnia 2012 r. do dnia 4 lipca 2012 r., a następnie na podstawie umowy o pracę na czas określony od dnia 1 lipca 2012 r. do dnia 30 czerwca 2013 r., na stanowisku kierowcy w samochodowym transporcie międzynarodowym.

W pozwanej od dnia 1 stycznia 2010 r. obowiązuje Regulamin wewnętrzny, którego częścią jest Regulamin Wynagrodzeń. Na podstawie pkt 6 Regulaminu Wynagrodzeń, pracownikom w związku z odbywaną przez nich podróżą służbową przysługują diety i ryczałt za nocleg, przyznawane na podstawie kwot oraz stawek określonych w indywidualnych umowach o pracę. Regulaminowa „dieta” w kwocie 48 euro składa się z diety i ryczałtu za noclegi, który wynosi 15 euro za dobę i jest zawarty w kwocie 48 euro. Pracownikom przy podpisywaniu umowy przedstawiany jest Regulamin wewnętrzny, wraz z Regulaminem Wynagrodzeń, pracownicy są również szczegółowo informowani o zasadach wynagradzania obowiązujących w pozwanej. Przy podpisywaniu umowy o pracę pracownicy podpisują oświadczenie, w którym potwierdzają zapoznanie się z treścią Regulaminu. Takie oświadczenie podpisał również powód.

Kierowcy zatrudnieni w pozwanej nie korzystali z noclegów w hotelu, spali na łóżkach znajdujących się w kabinach samochodów. W okresie zatrudnienia powód nie zgłaszał żadnych zastrzeżeń co do sposobu wynagradzania, nie zwracał się też do pozwanej o wypłatę dodatkowego ryczałtu za noclegi. Wynagrodzenie powoda liczone jak ekwiwalent za urlop wypoczynkowy wynosiło 1.603,45 zł.

Uwzględniając tak ustalony stan faktyczny, Sąd Rejonowy stwierdził, że zgromadzony w niniejszej sprawie materiał dowodowy jednoznacznie wskazuje, że pozwana wypłacała powodowi ryczałt za noclegi. Jak wynikało bowiem z treści

złożonych w sprawie dokumentów, w tym z obowiązującego w pozwanej od dnia 1 stycznia 2010 r. Regulaminu wewnętrznego, zawierającego w sobie Regulamin Wynagradzania, ryczałt ten był immanentną częścią wypłacanej pracownikom diety. W ocenie Sądu Rejonowego, powód wiedział o powyższym. W momencie zawierania umowy o pracę w dniu 4 kwietnia 2012 r. złożył on podpis pod oświadczeniem, że z regulaminem zapoznał się, co sam potwierdził, zeznając przed Sądem,

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, za chybiony należało uznać argument powoda, że podpisywał wszystkie przedkładane mu dokumenty „mechanicznie”, nie zapoznając się z ich treścią. W takim bowiem przypadku należałoby uznać, iż powód jest w stanie podpisać wszystko, w tym dokumenty i oświadczenia o treści dla niego bardzo niekorzystnej, np. weksle lub innego rodzaju zobowiązania. Dodatkowo Sąd Rejonowy podniósł, że jak wynikało ze składanych w toku procesu zeznań świadków, nowo przyjmowani do pracy kierowcy byli dokładnie informowani o sposobie rozliczania, w tym o składnikach pensji.

Powołując się na regulacje art. 2 pkt 4 lit. a i b oraz pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców, a także art. 21a tej ustawy w związku z art. 77⁵ § 1 – 5 k.p., Sąd drugiej instancji doszedł do wniosku, że powód bezspornie odbywał podróże służbowe, w związku z czym przysługiwały mu zarówno diety, jak i ryczałty na pokrycie kosztów noclegu, o których mowa w przepisach rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, jednakże ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego jednoznacznie wynikało, że pozwana wypłacała mu ryczałty za noclegi.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 21 maja 2015 r. oddalił apelację wniesioną przez powoda od wyroku Sądu pierwszej instancji i zasądził od niego na rzecz pozwanej kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

Sąd Okręgowy uznał, że apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie, bowiem powód otrzymał ryczałty za noclegi, zaś ewentualne roszczenie o zapłatę kwot należnych z tytułu obniżonej diety nie było objęte żądaniem pozwu.

Sąd drugiej instancji przyjął, że pozwana określiła w umowach o pracę zasady wypłaty diet z tytułu podróży służbowej, wskazując w nich, że pracownikowi, oprócz wynagrodzenia zasadniczego, przysługują diety za podróż służbową. W przypadku powoda dieta wynosiła 48 euro, jednak obejmowała ona - zgodnie z treścią Regulaminu Wynagrodzeń - również ryczałt za noclegi w kwocie 15 euro. Zdaniem Sądu Okręgowego, uregulowania wewnętrzne, obowiązujące w pozwanej w zakresie określającym przysługującą kierowcom dietę i ryczałt noclegowy, wprowadzone Regulaminem wewnętrznym zawierającym Regulamin Wynagradzania z grudnia 2009 r., obowiązującym od 1 stycznia 2010 r., w ten sposób, że dieta zawierała ryczałt za noclegi w wysokości 15 euro, spowodowały, że powodowi nie dopłacono diety w należnej wysokości, ale wypłacono faktycznie należny ryczałt za noclegi, który był objęty roszczeniem zgłoszonym w pozwie.

W ocenie Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy słusznie przyjął, że pozwany wykazał, iż w trakcie podejmowania zatrudnienia powód został zapoznany z treścią obowiązującego Regulaminu Wynagradzania, w którym podano, jakie dokładnie składniki wchodziły w skład wynagrodzenia zasadniczego oraz diet poza określonymi w umowie o pracę. Pozwana wywodziła, że pracownicy mieli możliwość zapoznania się z regulaminami wewnętrznymi, a tym samym powód miał świadomość, że określona w regulaminie „dieta” zawiera ryczałt za noclegi w kwocie 15 euro. Zdaniem Sądu Okręgowego, powód został prawidłowo poinformowany o treści regulacji wewnętrznych obowiązujących w pozwanej, w tym szczegółowo o wszystkich składnikach wynagrodzenia ze wskazaniem, w tym wypadku, ich wartości kwotowej. Świadczyło o tym złożenie przez niego podpisu pod oświadczeniem obejmującym wskazanie, że zapoznał się z tym dokumentem przy zawieraniu umowy o pracę.

Sąd Okręgowy nie znalazł również sprzeczności między zapisami § 7 umowy o pracę a pkt 6 części B Regulaminu Wewnętrznego pozwanej. W zakresie uregulowania ryczałtu przepisy tego regulaminu są korzystniejsze niż § 9 ust. 1 - 3 rozporządzenia Ministra Pracy z 19 grudnia 2002 r.

Powód B. D. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 21 maja 2015 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest (-) art. 9 § 2 k.p.

oraz art. 18 § 2 k.p., przez ich niezastosowanie, na skutek niezauważenia, że zapisy regulaminu wewnętrznego, w wersji, na którą powołuje się pozwana, a na którego treści oparł się Sąd, regulują sytuację powoda w zakresie wypłaty należnych świadczeń z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju w sposób mniej korzystny, aniżeli treść zawartej przez niego z pracodawcą umowy o pracę, jak również przepisy powszechnie obowiązujące, co czyni te zapisy nieważnymi; (-) art. 21a ustawy z dnia 21 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców oraz art. 77⁵ § 3 - 5 k.p. i art. 77⁵ § 2 k.p., przez ich błędną wykładnię sprowadzającą się do błędnego uznania, że powodowi przysługuje prawo do otrzymania ryczałtu za nocleg w podróży służbowej według zasad ustalonych w przepisach wewnętrznych (regulaminie wynagradzania), wydanych przez pracodawcę na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p., w sytuacji kiedy przepisy wewnętrzne pracodawcy są mniej korzystne, aniżeli przepisy powszechnie obowiązujące, które to przepisy ustanawiają minimalny standard wszystkich świadczeń - również ryczałtów za nocleg w podróży służbowej - należnych pracownikowi z tytułu odbywanej podróży służbowej.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, przez uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, a także o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Pozwana T. Sp. z o.o. w W. w odpowiedzi na skargę kasacyjną powoda wniosła o jej odrzucenie jako niedopuszczalnej, bowiem opartej na zarzutach, o których mowa w art. 398³ § 3 k.p.c., oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych; w przypadku nieodrzucenia skargi kasacyjnej powoda o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania z uwagi na brak wystąpienia przesłanek, o których mowa w art. 398⁹ k.p.c. oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych; a w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej powoda do rozpoznania o oddalenie tej skargi oraz o zasądzenie

od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ocenia w niniejszym postępowania skarga kasacyjna jest nieuzasadniona.

Wstępnie Sąd Najwyższy podkreśla, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. może rozpoznać skargę kasacyjną jedynie w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, w granicach zaskarżenia biorąc z urzędu pod rozagę wyłącznie nieważność postępowania. W niniejszej sprawie nie zachodzi jednakże żadna z przesłanek nieważności postępowania wymieniona w art. 379 k.p.c. (również skarżący nie powołuje się na ich występowanie), w związku z czym przedmiot rozpoznania stanowią powołane w podstawach zaskarżenia zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego.

Wypada także zauważyć, że skarżący opiera swoją skargę kasacyjną tylko na zarzutach sformułowanych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), co w związku z regulacją art. 398¹³ § 2 k.p.c. musi powodować, że przy ocenie tych zarzutów Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Przechodząc do oceny zarzutów sformułowanych w ocenianej skardze kasacyjnej, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności uznaje, że zarzut naruszenia art. 21a ustawy z dnia 21 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców nie jest zasadny już choćby z tej przyczyny, że wymieniony przepis został uznany za niezgodny z Konstytucją RP na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 (OTK-A 2016, poz. 93), w którym orzeczono, że: (1) art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz że (2) art. 21a ustawy

powołanej w punkcie 1 w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

W odniesieniu do skutków tego orzeczenia Sąd Najwyższy w obecnym składzie w pełni podziela stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15 (LEX nr 2242158), w którym przekonująco wyjaśniono, między innymi, że w myśl art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne, a ponadto w sprawach wymienionych w art. 189 Konstytucji RP podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu we właściwym organie urzędowym. Według art. 190 ust. 3 Konstytucji RP, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, lecz Trybunał może określić także inny termin utraty mocy wiążącej obowiązującego dotąd aktu normatywnego bądź jego przepisu. W świetle przytoczonego unormowania nie może być wątpliwości co do tego, że nadanie przez Konstytucję mocy powszechnie obowiązującej orzeczeniom Trybunału Konstytucyjnego oznacza, iż jest nimi związany także Sąd Najwyższy. Związanie to dotyczy zarówno orzeczeń stwierdzających niekonstytucyjność określonych aktów normatywnych (bądź poszczególnych ich przepisów) z Konstytucją RP, ratyfikowaną umową międzynarodową lub aktem normatywnym wyższego rzędu, czyli takich, które wprowadzają zmiany w obowiązującym dotąd stanie prawnym, jak i orzeczeń stwierdzających zgodność kwestionowanego aktu normatywnego z Konstytucją RP lub z innym aktem ustawodawczym. W razie stwierdzenia niekonstytucyjności aktu normatywnego moc wiążąca orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oznacza, że od chwili ogłoszenia orzeczenia w sposób wymagany w art. 190 ust. 2 Konstytucji RP, akt ten nie może być już stosowany, gdyż został usunięty z porządku prawnego i stracił zdolność do wymuszenia określonego zachowania, czyli moc obowiązującą (szerzej zob. E. Łętowska, K. Gonera: Wieloaspektowość następstw stwierdzania

niekonstytucyjności, Państwo i Prawo 2008 nr 5, s. 20 - 37; M. Safjan: Skutki prawne orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, Państwo i Prawo 2003 nr 3, s. 3 - 18).

Z powyższych wywodów jasno wynika zatem, że od dnia 29 grudnia 2016 r. (data ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw z 2016 r. poz. 2206) art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. oraz w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. nie może być stosowany. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego został wprawdzie ogłoszony w dniu 24 listopada 2016 r. i wówczas objęty nim przepis stracił domniemanie zgodności z Konstytucją RP. Nie oznacza to jednak, że do tego momentu zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny przepis powinien być bez zastrzeżeń stosowany do stanów faktycznych powstałych przed ogłoszeniem orzeczenia lub innym terminem ustalonym przez Trybunał. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się bowiem, że uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją przepis nie może być stosowany przez sądy i inne organy także w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału, (por. m.in. postanowienie z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 331 oraz wyroki: z dnia 5 września 2001 r., II UKN 542/00, OSNP 2003 nr 11, poz. 276, z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 419/01, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 580, z dnia 27 września 2002 r., II UKN 581/01, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 581 oraz z dnia 18 grudnia 2002 r., I PKN 668/01, OSNP 2004 nr 3, poz. 47).

Sąd Najwyższy w obecnym składzie stoi ponadto na stanowisku, że konsekwencją powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego 24 listopada 2016 r., K 11/15, jest utrata aktualności uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164) w zakresie, w jakim wskazywała ona, że postanowienia zakładowych przepisów prawa pracy regulujących kwestię świadczeń należnych kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym z tytułu podróży służbowych nie mogą przewidywać świadczeń w wysokości niższej niż przewidziane w aktach wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. Uzasadniając takie stanowisko, należy także podkreślić za wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15, że obowiązująca ustawa o

czasie pracy kierowców, mając charakter *lex specialis* względem przepisów Kodeksu pracy, zawiera autonomiczną definicję podróży służbowej. Naturalną formułą rekompensat takich podróży jest zwrot kosztów pracownikowi. W tym aspekcie normą szczegółową był art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, który został wyeliminowany z porządku prawnego mocą wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Jednak w ten sposób nie powstała luka w przepisach, gdyż podstawowe metody wykładni prawa pozwalają na rozstrzygnięcie spornego zagadnienia, choć ich wybór może być różny. Z jednej strony, przez art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców, można poszukiwać podstawy prawnej do ustanowienia zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w związku z art. 77⁵ § 1 k.p., albo też przez odpowiednie stosowanie art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców, zgodnie z którym w zakresie nieuregulowanym ustawą stosuje się przepisy Kodeksu pracy. Przepis art. 77⁵ § 1 k.p. ma zaś charakter powszechnie obowiązujący i dotyczy także kierowców w transporcie międzynarodowym jako pracowników.

Rozwiązanie, za którym opowiada się Sąd Najwyższy w obecnym składzie, opiera się na wykładni art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców. Przywołany przepis formułuje definicję podróży służbowej i nie stanowił przedmiotu kontroli konstytucyjnej, a więc nadal obowiązuje w systemie prawa, korzystając z domniemania zgodności z Konstytucją RP. Nie ma zatem wątpliwości, że podróż służbowa kierowcy oznacza wykonywanie każdego zadania polegającego na przewozie drogowym, na polecenie pracodawcy, w zakresie przewozu drogowego poza siedzibę pracodawcy. W okolicznościach faktycznych sprawy jest zaś bezsporne, że skarżący odbywał tak rozumiane podróże służbowe, gdyż na polecenie pracodawcy wykonywał zadania związane z transportem, powodujące konieczność wyjazdu poza miejscowość, w której znajduje się siedziba pracodawcy lub poza stałe miejsce pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2008 r., I PK 208/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 134).

Immanentną cechą podróży służbowych są wydatki po stronie pracownika, które ostatecznie powinien zrekompensować pracodawca. Idea stosunku pracy opiera się na ryzyku ekonomicznym podmiotu zatrudniającego. Oznacza to, że jeśli decyzja pracodawcy (polecenie wyjazdu) powoduje powstanie dodatkowych

kosztów po stronie pracownika, to obowiązkiem zatrudniającego jest ich zwrot. Dodanie do systemu prawa odrębnej definicji podróży służbowej modyfikuje jedynie kodeksowy zakres jej znaczenia, natomiast w żaden sposób nie tworzy wyjątku od zasady, że koszty podróży służbowej kierowcy nie będą zwracane. Wręcz przeciwnie, wprowadzenie odrębnej definicji oznacza objęcie nim w sposób szerszy – niż dotychczas – określonej grupy wykonujących pracę podporządkowaną. W tej sytuacji brak regulacji (zasad zwrotu tych kosztów) w ustawie o czasie pracy kierowców obliguje do ich rekompensaty za pomocą powszechnie obowiązujących przepisów prawa pracy. Powszechnym przepisem prawa pracy jest art. 77⁵ § 1 k.p. Odwołanie do podstawowej regulacji prawa pracy jest przy tym naturalne, zwłaszcza że art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców nie obejmował swym zakresem tej regulacji.

Należy jednak rozstrzygnąć kolejne zagadnienie, według jakich reguł ten zwrot wydatków powinien być realizowany. Skarżący nie był bowiem pracownikiem zatrudnionym w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, a przecież taki właśnie zakres podmiotowy – co do zasady – określa rozporządzenie z 19 grudnia 2002 r.

Przy wykładni spornego zagadnienia nie można również pominąć specyfiki źródeł prawa pracy, do których zalicza się układy zbiorowe pracy, regulaminy wynagradzania, czy też w końcu postanowienia umów o pracę (zob. szerzej: K. W. Baran, Porozumienia zawierane w sporach zbiorowych jako źródła prawa pracy, *Monitor Prawa Pracy* 2008 nr 9, s. 452; Ł. Pisarczyk, Podstawy normatywności i charakter prawny specyficznych źródeł prawa pracy, *Państwo i Prawo* 2012 nr 6, s. 3 – 17). Odzwierciedleniem tej reguły na gruncie przepisów o podróży służbowej jest art. 77⁵ § 3 k.p. Ustanawia on normatywną podstawę do uregulowania danej kwestii w układzie zbiorowym pracy lub regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę, jeżeli pracodawca nie jest objęty układem zbiorowym pracy lub nie jest zobowiązany do ustalenia regulaminu pracy. *Ad casum* należy zaś wskazać, że pozwany pracodawca wprowadził w Regulaminie wewnętrznym obowiązującym od dnia 1 stycznia 2010 r. stosowne postanowienia, którymi uregulował kwestię należności przysługujących pracownikom z tytułu podróży służbowych. Jak przy tym wynika z zebranego w sprawie materiału dowodowego, skarżący miał

możliwość i potwierdził zapoznanie się z postanowieniami tego Regulaminu.

Przepis art. 77⁵ § 5 k.p. posługuje się natomiast zwrotem „w przypadku gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w § 3”. Chodzi więc o sytuację, w której zakładowe źródła prawa pracy nie regulują należności z tytułu podróży służbowej. Brak regulacji należy dekodować rodzajowo, tzn. jeżeli pracodawca ureguluje kwestię diet, a pomija inne koszty podróży, to oznacza, że u pracodawcy nie ma postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p. Po wtóre, występujący w tym przepisie zwrot „na pokrycie kosztów podróży” nie powinien być interpretowany tylko jako zwrot udokumentowanych kosztów podróży. Wynikające z treści art. 77⁵ § 5 k.p. odesłanie do przepisów rozporządzenia pozwala bowiem dostrzec, że na zwrot kosztów podróży składają się: diety, zwrot kosztów przejazdów i dojazdów, noclegów i innych wydatków, określonych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb (§ 2 obowiązującego w spornym okresie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r.). Stąd użyte przez ustawodawcę w art. 77⁵ § 3 k.p. sformułowanie „na pokrycie kosztów podróży” ma szeroki kontekst i obejmuje wszelkie koszty (należności), których rekompensaty może oczekiwać pracownik, w tym między innymi dietę oraz koszty noclegów lub ryczałtu za noclegi.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie stosuje się art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 1, 3 i 4 k.p., a także art. 77⁵ § 5 k.p., jednakże ten ostatni przepis tylko w przypadku, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę.

Odnosząc ten wniosek do stanu faktycznego przedmiotowej sprawy należy wszakże jeszcze raz stwierdzić, że pozwana Spółka uregulowała należycie kwestie należnych kierowcom ryczałtów za noclegi, a zatem w okolicznościach niniejszej sprawy nie występuje możliwość zastosowania art. 77⁵ § 5 k.p. i sięgnięcia na jego podstawie do regulacji rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. Jak wynika bowiem z ustaleń Sądów *meriti*, którymi Sąd Najwyższy

jest związany w postępowaniu kasacyjnym, pozwana Spółka przewidziała w obowiązującym Regulaminie Wynagradzania „dieta dzienną” na pokrycie kosztów podróży służbowych kierowców, na którą składała się dieta (*sensu stricto*) w rozumieniu przepisów prawa powszechnie obowiązującego (z całą pewnością nie niższa niż gwarantowana treścią art. 77⁵ § 4 k.p., por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2007 r., III PK 90/06, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 155 i z dnia 14 maja 2012 r., II PK 230/11, LEX nr 1216860) i należności na pokrycie kosztów noclegów w kwocie 15 euro. Łączna wysokość „diety dziennej” wynikała, z kolei, z umów o pracę i w przypadku skarżącego wynosiła 48 euro. Wypada też podkreślić, że takie kompleksowe uregulowanie zasad wypłacania należności z tytułu podróży służbowej w regulaminie wynagradzania i w umowie o pracę jest akceptowane przez Sąd Najwyższy w jego dotychczasowym orzecznictwie (por. np. wyrok: z dnia 7 października 2015 r., II PK 252/14, LEX nr 1925801; z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14, LEX nr 1816556; z dnia 20 stycznia 2016 r., II PK 308/14, LEX nr 1991141; z dnia 13 sierpnia 2015 r., II PK 241/14, LEX nr 2026878 oraz z dnia 26 stycznia 2016 r., II PK 308/14, dotychczas niepublikowany).

Zdaniem Sądu Najwyższego, nie jest uzasadniony również pierwszy ze sformułowanych przez skarżącego zarzutów kasacyjnych. W odniesieniu do tego zarzutu w pierwszej kolejności warto zauważyć, że skarżący mylnie interpretuje art. 9 § 2 k.p. oraz art. 18 § 2 k.p. w zakresie, w jakim sugeruje, że postanowienia Regulaminu Wynagradzania obowiązującego w pozwanej Spółce są nieważne z uwagi na ich niezgodność z postanowieniami umowy. Należy bowiem stanowczo stwierdzić, że na podstawie powołanych przepisów to mniej korzystne postanowienia umowne byłyby nieważne, w sytuacji gdy korzystniejsze warunki przewidywałyby regulamin. Natomiast postanowienia regulaminu nie mogą być mniej korzystne dla pracowników niż stojące wyżej od niego w hierarchii akty prawne (Kodeks pracy, inne ustawy oraz akty wykonawcze). Przyznanie zatem pracownikom korzystniejszych warunków w umowie powoduje jedynie, że zastosowanie miałyby postanowienia umowne, przed postanowieniami regulaminu, a nie, że te ostatnie byłyby nieważne. W niniejszej sprawie taka sytuacja,

z przyczyn wcześniej wyjaśnionych, jednak nie występuje. Z kolei, kwestia nieważności przepisów obowiązującego w pozwanej Regulaminu Wynagradzania z uwagi na to, iż przewidują one świadczenia mniej korzystne niż przepisy prawa powszechnie obowiązującego została już wyjaśniona w części dotyczącej drugiego zarzutu kasacyjnego. Skutkiem omawianego wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, jest bowiem to, że jeśli pracodawca uregulował w aktach prawa wewnętrznego kwestię należności z tytułu podróży służbowej, to nie jest możliwe odwoływanie się w tym zakresie do przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r., nawet wtedy, gdyby owe akty przewidywały świadczenia w wysokości niższej niż przepisy wspomnianego rozporządzenia, co zresztą w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy należałoby uznać za wysoce kontrowersyjne, zważywszy na łączną kwotę „diety dziennej” wynoszącą 48 euro.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji swego wyroku. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego wydano na podstawie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz § 12 ust. 4 pkt 2 w związku z § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu.